

Stephan Sanders. *De grote woede van M. De Bezige Bij*

'Seksuele ruimtevaart', noemde Frans Kellendonk het in zijn roman *Mystiek lichaam*. In zijn novelle *De grote woede van M.* spreekt Stephan Sanders van een 'seksuele high-tech-cultuur'. Beiden bedoelen de wereld van de homo-sex, zij 't met verschillende connotaties. Waar Kellendonk zijn aanval op de seksuele autonomie onderbrengt in een groots cultuurkritisch verband vol grimmige ironie, beperkt Sanders zich tot een bittere hartenkreet, maar wel één die vernuftig in elkaar steekt. Zijn novelle is een aanklacht en tegelijk een demonstratie van wat wordt aangeklaagd.

De teloorgang van een 'jongensdroom', zo had de ondertitel kunnen luiden. Ooit was de wereld vol erotische beloften, zoals in het 'romantisch visioen' van de vanzelfsprekende jeugdvriendschappen op de camping aan zee. Dat visioen wordt weer tot leven gewekt in de grote stad, waar de naamloze verteller door zijn vriend M. wordt ingewijd in de spannende geheimen van parken en plantsoenen. Maar lang duurt het niet, of de minder fraaie werkelijkheid verdringt het visioen en wat overblijft is een troosteloos geheel van verloedering, mechanische seks en liefdeloosheid.

Alleen in de verhalen die M. over zijn escapades pleegt te vertellen, kan nog iets van de oude romantiek worden teruggevonden. Totdat onder de verhalen een niet tot de afspraak behorende verliefdheid de kop opsteekt, die aan de vriendschap een eind maakt. Als M. zeven jaar later met aids in het ziekenhuis ligt, besluit de verteller over hem een boek te schrijven, opnieuw een 'verhaal', bedoeld om de nieuwe angstaanjagende werkelijkheid op afstand te houden.

Tot reële affectie is Sanders' verteller niet in staat. Hoogstens kan hij de 'woede' van zijn zieke vriend delen. Woede tegen de onverschillige buitenwereld, maar ook tegen de 'flikker-activisten' van weleer (van wie M. er kennelijk één was) die in hun emancipatoire verblinding alle passie uit het erotische verkeer hebben 'weggesaneerd'. De schrijvende verteller, door wie M. zich niet ten onrechte 'afgeschreven' voelt, belichaamt het resultaat van hun inspanningen. Mede dank zij zijn ijver op de sportschool is hij veranderd in 'een minnaar van onbesproken mechanische kwaliteiten', een machinale beoefenaar van de 'seks zonder ontbijt, zonder gezeur, zonder naam'.

Tevreden is hij er niet mee, dat blijkt wel uit zijn relaas. Deze dubbelzinnigheid, die de novelle haar spanning geeft, verraadt een zelfhaat die ook in Kellendonks roman niet ontbreekt. Minder diep, maar met een uiteindelijk niet minder grimmige ironie snijdt Sanders in eigen vlees. Wat niet wil zeggen dat zijn novelle ook dezelfde literaire kwaliteit bereikt als Kellendonks roman.

Aan Sanders' inzet valt, denk ik, niet te twijfelen. Toch blijft *De grote woede van M.*, ondanks de aantrekkelijke dubbelzinnigheid, te veel het karakter houden van een fraai opgetuigd statement, vol pathetische uitschieters en in wezen tamelijk willekeurige metaforen, die met hun overvloed het verhaal van literaire substantie moeten voorzien. Een 'ontsnappingspoging' verandert in een 'wederzijdse gijzeling', een zin verder spelen beide vrienden 'portier voor onze eigen huisdeur' en in de volgende alinea gaat het om een 'huiszoeking'.

Met retorische voorspelbaarheid rijgen de metaforen zich aaneen, als

versiering, en daardoor dreigt het drama naar de achtergrond te verdwijnen, terwijl de metaforen bij Kellendonk zinvolle beelden worden die het drama juist zichtbaar maken en een grotere reikwijdte geven. De vergelijking tussen roman en novelle is misschien een beetje unfair, maar zij markeert wèl - bij alle waardering voor Sanders' gebrek aan zelfgenoegzaamheid - het onmiskenbare verschil.

(de Volkskrant, 18-11-1994)